

For citation / Atf için:

NURDAN, G. (2024). Yazar, şair ve yayıncı olarak Erdal Öz'ün *Günlükler*'i üzerine bir inceleme. *Kastamonu İnsan ve Toplum Dergisi – KİTOD* 2(4), 327-344. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14173089>, <https://dergipark.org.tr/pub/kitod>

Yazar, şair ve yayıncı olarak Erdal Öz'ün *Günlükler*'i üzerine bir inceleme

A review of Erdal Oz's Diaries as writer, poet, and publisher

Gülçin Tuğba NURDAN

Öğr. Gör. Dr.; Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi, Ortak Dersler Bölümü, 06550, Ankara, Türkiye

E-mail: gulcintugba.nurdan@mgu.edu.tr

ORCID: 0000-0003-3440-3089

Makale Türü / Article Type:

Araştırma Makalesi / Research Article

Gönderilme Tarihi / Submission Date:

21/10/2024

Revizyon Tarihleri / Revision Dates:

21/10/2024 (Editör r.), 12/11/2024 (Minör r.)

Kabul Tarihi / Accepted Date:

21/11/2024

Etik Beyan / Ethics Statement

- ✓ Makale için etik onay alınmamıştır. Yazar, çalışmanın etik kurul onayına tabi olmadığını beyan eder.
- ✓ Ethical approval was not obtained for this study. The author declares that the study is not subject to ethics committee approval.

Araştırmacıların çalışmaya katkısı / Researchers' contribution to the study

1. Yazarın katkısı: Makaleyi yazdı, verileri topladı ve sonuçları analiz etti/raporladı (%..100..).

Author contribution: Wrote the article, collected the data, and analyzed/reported the results (100...%).

Çıkar çatışması / Conflict of interest

Yazar bu çalışmada olası bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

The author declares that there is no potential conflict of interest in this study.

Benzerlik / Similarity

Bu çalışma iThenticate programında taranmıştır. Nihai benzerlik oranı %5'tir.

This study was scanned in the iThenticate program. The final similarity rate is 5%.

Yazar, şair ve yayıncı Erdal Öz'ün *Günlükler*'i üzerine bir inceleme

Öz

Günlük türü üretimi gereği şahsi görüşlerin çok fazla somutluk kazandığı bir türdür. Çok çeşitli güdülenmelerle kaleme alınabilir. Bu güdülenmeler ise yazarın okura karşı mesafesini belirlemektedir. Yapılan okumalardan anlaşılacağı üzere Erdal Öz, otokontrolüne son derece dikkat eden yazarlardan biridir. Zira okuma yazma serüveninde bu konuyla ilgili detayları görmek mümkün iken hayatına dair aldığı notlarda çok önemli bilgilerin atlandığı dikkat çekmektedir. Elbette ki bunlar yazarın unuttuğu, gözünden kaçtığı notlar değil, bilerek ve isteyerek bahsetmediği notlardır. Bu da yazarın istediği zaman okuru kapının dışına alabilme gücünden gelmektedir. Ki zaten günlük türü okunurken yazar ve okur arasında yapılan gizli anlaşmada okur, yazar olarak karşıdaki kişinin anlattığı kadarıyla yetineceğinin anlaşmasını yapar. Fakat bu durum edebiyat tarihi söz konusu olunca daha karmaşık bir hâl almakta ve adeta bir kazı çalışmasındaki hassasiyetle yazılanlara yaklaşılmalıdır.. Erdal Öz'ün *Günlükler*'i 2016 yılında okurla buluşmuştur. *Günlükler*'de 1956-1998 yılları arasında tutulan notlarla Erdal Öz'ün yaşamına şahitlik edilmektedir. Bu çalışmada yayıncı, şair, yazar, eş ve bir baba olarak toplumda farklı kimlik rollerine sahip olan Erdal Öz'ün tuttuğu günlüklerde okur kaygısı güdüp gütmeyeceği konuları üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Günlük, Erdal Öz, otokontrol.

A review of Erdal Öz's *Diaries* writer, poet and publisher

Abstract

The diary genre is an extremely personal genre due to its production. It can be written with a variety of motivations. These motivations determine the author's distance from the reader. As can be understood from the readings, Erdal Öz is one of the writers who is extremely careful about his self-control. While it is possible to see all the details of his reading and writing adventure, it is noteworthy that very important information is omitted in the notes he took about his life. Of course, this is not something that the author forgot or overlooked, but rather notes that he did not mention knowingly and willingly. This comes from the author's power to take the reader out of the door whenever he wants. In fact, in the secret agreement made between the writer and the reader while reading the diary type, the reader makes an agreement that he, as the writer, will be satisfied with what the other person tells. However, this situation becomes more complex when it comes to literary history, and one must approach what is written with the sensitivity of an excavation. Erdal Oz's Diaries met with the readers in 2016. In the diaries, Erdal Oz's life is witnessed through notes kept between 1956- 1998. This study focuses on whether Erdal Oz, who has different identity roles in society as a Publisher, poet, writer, husband and father, steers the readership in the notes he took in the diary type.

EXTENDED ABSTRACT

Diary type is notes kept regular intervals. A person can write these notes on a wide range of topics with a wide variety of motivations. The person keeping the diary may not want what happened to be lost, may want to transfer it to the future, may want to bring the facts to light, etc. Therefore, these motivations may determine the attitude of the person writing the diary. The most important issue for researchers here is the person who keeps the diary. Questions such as "Is this person known in society?", and if so, to what extent?, come to the fore. If the writer is a well-known person in society, he may exercise self-control due to various concerns. The reader should start reading knowing this and should not expect more than what the author tells. However, this self-control situation causes various difficulties for literary historians. In the diary genre, which is a great material to Access the author's world of emotions and thoughts, the literary historian's job becomes more difficult with each controlled sentence of the author.

Diaries do not only provide information about the author. It also helps to make sense of the socio-cultural structure, economy, political world, intellectual life, etc. of the period. Therefore, although diaries are a literary genre, they are also a source of history, sociology and anthropology. Even though it is a very biased perspective in terms of telling personal history, diary materials are extremely important in terms of providing information about the period. But the use of personal history is extremely important here. Because the notes kept in diaries are from objectivity,

subjectivity, subjective and written only from that person's perspective. Therefore, it is a source of history, but it can never be a primary source.

The main issue that needs to be discussed here is the literary nature of the genre. Ultimately, the question of what makes these texts, which contain reality, literature, is one of the questions that will always be on the agenda of literary historians interested in this genre.

In this study, Erdal Oz's Diaries- What Kind of Day Will you Be Tomorrow?- (Yarın Nasıl Bir Gün Olacaksın?- Günlükler) were examined. These diaries consist of notes taken between 1956 and 1998. In the diaries, it is possible to see Erdal Oz as a Publisher, writer, poet, reader, husband and father. However, when examined from a genre perspective, it can be seen that although the author took very deep notes about his reading and writing adventure, he did not take any notes about his private life, or when he did, he gave very limited information. Here too, this self-control exercised by the author is encountered. The author talks about longing for his daughter in almost every note, but there is almost no information about their marriage. Erdal Oz, who got married, divorced and then got married again, never talks about these processes he went through. It is not possible to find answers to questions such as why did the author get divorced?, how did he feel afterwards?, how did he decide on his next marriage? The author even expresses the self-control he exercises by saying, "If I were not married, I would have taken different notes" in one of his notes. Despite all this, it is possible to see the author's very detailed explanation in his notes about reading and writing, the pains he experienced while producing, the literary world of the period, and the authors he liked and disliked. Based on this, it is possible to say that Erdal Oz's Diaries will be extremely guiding in order to fully understand the literary world. The author is extremely objective and clear when he refers to the authors he likes as the owner of my holy book (Rilke) and when he criticizes the Works he dislikes (Tommiks). Erdal Oz's favorite writers in Turkish literature are Sait Faik Abasıyanık and Nurullah Ataç. It is possible to infer this from the notes he kept and the respect he felt for these figures. Nurullah Ataç's Diary (Günce) is almost a guide for Erdal Oz, who touches on Turkish and its importance in almost every note. Based on this, it is possible to say how meticulous Erdal Oz was when producing his work in line with the notes he took in his Diaries, and how much importance he gave to the intellectual and linguistic dimensions of the work. It is also possible to obtain the importance he attached to the act of reading from the notes he kept in his diaries.

Apart from his identity as a writer, Erdal Oz, also has a Publisher identity. First with Sergi Publishing House and later with Can Publications, he helps Turkish literature acquire important Works. However, there is not much information in the notes kept about these publishing. Part of the author's life is spent in prisons. He often talks about the troubled times he experienced here and the lives of the people he met and later became friends with. In this process, it is possible, as a reader, to draw a Picture of the political, social and economic life of the period.

Keywords: Daily, Erdal Öz, Selfcontrol.

Giriş

Mektup, anı, günlük gibi kişisellik barındıran türler edebiyatın bir dalı olarak ele alınmakla birlikte edebiyata en mesafeli türler olarak da değerlendirilmektedir. Edebî bir tür olan günlükün tarih ve sosyoloji gibi farklı disiplinler için de temel kaynak olarak görülmesi metinlerin tamamen gerçeklik esaslı olmasından kaynaklanmaktadır. Tarih içerisinde birçok edebî türden çok daha eski bir geçmişe sahip olan bu türlerde yazarın sahiplendiği mesafe, okurun yerini belirlemektedir. Bu mesafe yazarın bilerek ve isteyerek şahsî düşündüğü meseleleri anlatmamasından kaynaklanmaktadır. Okur ise kendini yakın gördüğü, içini açan yazardan eksik bilgi edinerek uzaklaşmaktadır. Bu eksik bilgi çoğu durumda yazarın hayatı (biyografisi) akademik anlamda çalışıldıktan sonra ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple de günlük türünde "gerçeklik" kavramı temel alınsa da yazar her gerçekten bahsetmek zorunda değildir. Okur bu metinleri okurken, anlamlandırırken bu durumu kabul ederek metne başlamalıdır.

Erdal Öz'ün *Yarın, Nasıl Bir Gün Olacaksın?- Günlükler*'inin merkeze alındığı çalışmada Türk edebiyatı içerisinde oldukça üretken bir yazar, şair ve yayıncı olan Erdal Öz'ün¹ kitabında 1956-1998 yılları arasına yer verilmiştir. *Yarın, Nasıl Bir Gün Olacaksın?- Günlükler*'inde aldığı notlar bu tarihlerle sınırlandırıldığı için çalışmada da bu tarih aralığına sadık kalınmıştır. Metin incelemesine geçmeden önce günlük üzerine bir tanım getirip edebiyat içerisindeki yerini belirlemekte fayda vardır. Günlüğün Türk Dil Kurumu *Güncel Türkçe Sözlük*'te geçen tanımı şu şekildedir:

“3. Her gün yapılan, her gün yayımlanan, her gün çıkan; jurnal

6. Günü gününe tutulan hatıra; günce, muhtıra” (TDK, 2023).

Yukarıda alıntılanan iki tanım araştırmacılar için günlüğün sınırlarını belirleyebilmek adına büyük önem arz etmektedir. Elbette türün tanımı yukarıdaki alıntı ile sınırlı kalmamıştır. Türün edebiliği ve şahsiliği sebebiyle sınırları ilerleyen sayfalarda tartışılmıştır.

Günlük türünün tanımıyla birlikte tarihçesine bakılacak olursa Canan Sevinç “Edebî Bir Belge Olarak Günlük” başlıklı yazısında şöyle bir tarihçe çıkarır:

“Esasen Batı'da gelişmiş bir edebiyat türü olmakla birlikte 10. yüzyıldan itibaren Japon edebiyatında da örneğine rastlanan günlük türünün, Batı edebiyatındaki tarihini, 15. yüzyıldan itibaren izlemek mümkündür. Bu yüzyılda, kim tarafından yazıldığı bilinmeyen ve Yüzyıl Savaşları'nın son yılları üzerine çok sağlam bilgiler veren **Journal d'un bourgeois de Paris** (Bir Parisli Asilzadenin Günlüğü) adlı günlüğü müteakiben 17. yüzyıldan itibaren günlük tutmanın alışkanlık haline geldiği; 18. ve 19. yüzyıllarda ise hem kadınların hem erkeklerin tuttuğu günlüklerin sayısında bir artış olduğu görülmektedir (2015, s.53).

Türk edebiyatında ise Direktör Ali Bey'in 1897 yılında yazdığı *Seyahat Jurnalı* bu türün ilklerinden biri olarak kabul edilmiştir. Tarih içerisinde kişisel tarih söz konusu olduğunda günlük gibi kişisel ve günlük hayatı anlatan türler yaşam yazımı (oto/biyografi) içerisinde değerlendirir ve böylelikle de yeni okuma biçimlerinin kapısını aralar:

“Yaşam yazımı düşüncesi, yerleşik edebi kaidelerde çok az yer tutan mektuplar ve günlükler gibi, farklı yazım türlerine bakmanın yeni bir biçimine de izin verdi. (...) “Yaşam yazımı” bireysel yaşamlara dönük ilgileri ve ifşaatı vasıtasıyla, tüm bu farklı yazım biçimlerini birbirine bağlayıp kapsayacak bir şemsiye terim sunuyordu.” (Caine, 2019, s. 87).

Farklı okuma biçimleri ile yazar-okur arasındaki ilişki daha da derinlemesine incelenebilir. Barbara Caine yaşam yazımından kastın sadece otobiyografi olmadığını aynı zamanda günlük, mektup, gezi yazısı gibi türleri de içerdiğini vurguluyor (Caine, 2019, s. 91). Bu noktada bireyin sosyal ve kültürel anlamda benliğini nasıl inşa ettiğine odaklanıyor. Dolayısıyla Caine'nin

¹ Eserleri: Yaralısın (1983), Kanayan (1985), Gülünün Solduğu Akşam (1986), Havada Kar Sesi Var (1987), Odalarda (1995), Sular Ne Güzelse (1997), Bir Gün Yine Allı Turnam (1998), Cam Kırıkları (2001), Defterimde Kuş Sesleri (2003), Yorgunlar (2009).

düşüncesinden yola çıkarak bu türler vesilesiyle okur, yazarı var eden unsurları daha yakından tanımış oluyor demek mümkündür. Tam bu noktada Gonca Gökalp Alpaslan'ın *Özyaşamöyküsünde Yazarın Yeniden Doğuşu* çalışmasına bakılacak olursa; araştırmacının özellikle kurgusal metin üreten kişilerin kendini yazma noktasında yaşadıkları sıkıntılara odaklandığı görülür:

“Yaşamımı kurmaca metinler yaratarak var eden yazarların bu sorunların yanıtını bulmakta ve kendilerini yazmakta diğer insanlara, diğer sanatçılara göre daha şanslı ve ayrıcalıklı oldukları düşünülebilir. Yazdıkları bazen kendi yaşamlarından izler taşısa bile çoğu kez başka yaşamları, kurgulanmış gerçekleri sözcüklere döken yazarlar, bu mesele karşısında epey sıkıntı çeker.” (2016, s. 77).

Bu bağlamda yazarların şahsiliik barındıran bu metinlerde duracağı yeri belirlemesi hem en temel soru hem de yazarı en çok zorlayan husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

Günlük mevzu bahis olduğunda üzerinde durulması gereken konulardan biri de bu türün niçin yazıldığı sorusu üzerinde durulmalıdır. Rasim Özdenören *Hece Dergisi Günlük Özel Sayısı* 'nda bu soruyu şu maddelerle cevaplandırmıştır:

1. Yapıp etmelerini ilerde anımsamak isteyebilir,
2. Yapıp etmelerini unutmamak suretiyle onların üstüne yeni olguları, oluşumları dizmek, inşa etmek isteyebilir,
3. Kimseyle paylaşmak istemediği yapıp etmelerini “söylemesem olmaz” mülahazası ile kayda geçirmek isteyebilir,
4. Şimdi kimseyle paylaşmak istemese de ölümünden sonra yaşadıklarının geride kalanlarca bilinmesini arzu etmiş olabilir,
5. Kendi beniyle dert ortağı olmak istemiş olabilir,
6. Günlük, ona bir tür itiraf olanağı (mekânı) sağlamış olabilir.” (2015, s. 7).

Yukarıda cevaplandırılan günlük yazımı meselesinde insanî dürtülerle yazılması dikkati çeken ilk husustur. Bunun neticesinde de günlükün sınırları olan bir yapıya sahip olduğunu söylemek gerekir. Türün son derece şahsî olması yazara büyük bir hareket alanı sağlarken sağlarken okuru ise çoğu durumda son derece kısıtlamaktadır.

Abdullah Uçman günlüklerin mahiyetlerine değinirken bir kısım sanatçıların sadece edebî mahiyette bir günlüğe sahip olduklarını dile getirir:

“Bir kısım şair ve yazarların günlükleri arasında tamamen edebî mahiyette, yaşadığı devrin çeşitli sanat, edebiyat ve kültürel meselelerini aydınlatacak nitelikte, gerçekten edebî ve estetik değer taşıyanları da olabilir. Aynı şekilde, sonuçta bir insan olması dolayısıyla, gündelik hayatın basit çarkı içinde o şahsın herhangi bir değer taşımayan, herkes gibi sıradan sayılabilecek günlük hayatıyla ilgili sıkıntılarını, keder ve sevinçlerini dile getirdiği, başkalarıyla paylaşmak istemediği bu tür duygularını kâğıda dökmek suretiyle rahatladığı ya da bir kısım hataları dolayısıyla pişmanlık hissiyle kendisiyle hesaplaştığı da olabilir.” (Uçman, 2015, s.48).

Bahsedilen bu farklı güdülenmeler de neticede günlüğün dilini ve derinliğini belirlemektedir. Tam burada Kâmil Aydoğan'ın neden günlük tuttuğuna dair cümleler günlük türü için son derece açıklayıcı olacaktır:

“Otuz dört yıldır günlük yazıyorum ama üzerinde çalışmadan bir işe yaramayacak notlardan oluşan, beş altı defter kaldı elimde.

Kendimi sorgulamak, hatalarımı, eksiklerimi, yanlışlarımı görmek için, kendi ellerimle tuttuğum notlardan daha gerçekçi, daha kıymetli ne olabilir?

İnsanın en yakın tanığı kendisidir.

Günlük, en yakın tanığın ifadeleridir işte.” (Aydoğan, 2015, s. 126).

Günlükler okurdan önce bireye kendini tanıma fırsatı da sağlaması bakımından son derece önemlidir. Bireyin yıllar içerisinde yaşadıklarını, değişimini, hayatında meydana gelen önemli kırılmaları gözler önüne serer.

Günlükler, okura birey hakkında birçok fikir verir. Kamusal alanda görünen bireylerin kişiliğini oluşturan unsurları günlük gibi şahsiliik barındıran metinler sayesinde okumak mümkündür. Yazarın kişiliğinden, iç hesaplamalara, yaşadığı maddi manevi zorluklara kadar farklı konularda fikir sahibi olunmaktadır. Bir günlüğün okunur olabilmesi için alanında tanınmış kişilerin hayatı ile ilgili olması önemlidir. Bu sebeple bir edebiyatçının günlüğü örneklendirilecek olursa; okur onun edebî üretiminden bu alana nasıl dâhil olduğuna ve hatta çevresine ve karakterine kadar birçok fikir edinir. Günlüğün aslında sırf bu özellikleriyle biyografi çalışmalarına da ışık tuttuğu söylenebilir. Fakat burada da yine yukarıda bahsedilen yazarın günlüğün dilinde çizdiği sınır, belirleyici rol oynayacaktır. Yazarın metnini kurgularken sürekli olarak okuru düşünmesi o metnin içtenliğine zarar verecektir ve ister istemez metin ile okur arasına bir sınır çizilmiş olacaktır.

Bireyin kişisel tarihini anlatan türler içerisinde anı ile günlük arasındaki benzerliklerden ötürü bu iki tür sıklıkla karıştırılmaktadır. Sadece günü ya da kısa zaman aralıklarını anlatması, yazarın kişiye ve onun hayatının merkezine odaklanması ve belki de en önemlisi daimî olarak geleceğe doğru ilerlemesi günlüğü anıdan ayıran özellikler arasındadır.

Kendi içerisinde edebî, tasavvufî, siyasî gibi farklı türlere ayrılan günlüklerin odağında ise kısaca bireyin kişisel tarihi yer almaktadır. Dolayısıyla döneminin siyasi, sosyal ve kültürel okumalarının da yapıldığı bu türde temel odak, günlüğü tutan bireydir.²

Bu çalışmada incelenen Erdal Öz'ün günlükleri ise edebî yönü baskın olan örneklerden biridir. Zira çalışmanın ilerleyen bölümlerinde örneklendirileceği üzere Erdal Öz, özel hayatıyla ilgili çok fazla detaya girmez.

² Daha ayrıntılı bilgi için *Hece* dergisinin *Günlük* özel sayısında farklı türlerde ve edebiyatlardaki günlükler üzerine alınmış notlara bakılabilir (Hece, 2015).

Günlükler ilk kez 2016 yılında okur ile buluşmuştur. Tutulan notlarda ise 30 Kasım 1998 son tarihtir. Yazar Erdal Öz, 2006 yılında vefat etmiştir. Günlüklerin okur ile buluşması vefatından 10 yıl sonra gerçekleşebilmiştir. Bunun sebebini Can Öz katıldığı bir televizyon programında açıklar. Can Öz bu programda yazarın (Erdal Öz'ün) kendisinin günlük notlarını basmak istemediğini fakat kendisinden sonra da basılmasında bir sakınca görmediğini ifade eder (Can Öz, 2016). Zaten programda da ifade edildiği gibi Erdal Öz yayınlanmasını istemediği, bir sakınca gördüğü notları kendisi imha etmiştir. İmha edilmeyenlerin ise yayımlanması için bırakıldığı kanaatine varılmıştır (Can Öz, 2016). Ölümünün hemen ardından yayımlanmama sebebini ise “yas”ın bir parçası olmasını istememesinden kaynaklandığını ifade eden Can Öz, metinlerin yazarının daha iyi anlaşılması açısından on yıl beklediklerini dile getirir (Can Öz, 2016). Bu durum da aslında Can Öz'ün de babası Erdal Öz'ün yayın politikasını devam ettirdiğinin bir örneğidir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde Erdal Öz'ün yayın konusunda titiz tavrı ele alınacaktır.

Günlükler tarihsel bağlamda incelendiği zaman ise bazı dönemler günü gününe not tutulduğu bazı dönemler ise günlerce, aylarca hatta yıllarca not tutulmadığı gözlemlenmektedir. Örneğin; 1957,1995 yıllarında çok az sayıda günlük tutmuş, hatta 1973 yılından bir anda 1994 yılına geçmiştir (Öz, 2016, s. 319-321). Bu da yazarı tarihsel bağlamda okurken kronolojik gerçekliği zedelemektedir.

1. Türk Edebiyatının Yazar, Şair ve Yayıncısı Olarak “Erdal Öz”

Erdal Öz'ün bu çalışmada incelenen *Günlükler*'i 13 Eylül 1956 tarihinde başlamaktadır. Bu tarih, yazarın 1935 (26 Mart 1935) doğumlu olduğu göz önünde bulundurulduğunda 21 yaşına tekabül etmektedir.

Günlükler Ayşe Sarısayın'ın ön sözüyle başlamaktadır. Ayrıca Ayşe Sarısayın'ın Erdal Öz ile ilgili Türkoloji adına son derece önemli bir biyografi çalışması da bulunmaktadır. *Erdal Öz/Unutulmaz Bir Atlı* başlığıyla yayımlanan biyografi kitabında yazarın hayatını kronolojik olarak okumak mümkündür. Fakat Ayşe Sarısayın kitabı 2009 yılında yayımladığı için *Günlükler*'den (2016) bu biyografi çalışmasında bahsedilmemiştir (Sarısayın, 2009). Bu bağlamda Ayşe Sarısayın'ın çalışması okura yazarın hayatı ile ilgili ikili okuma yapma fırsatı sağlar.

Erdal Öz'ün günlük tutma güdülenmesine bakılacak olursa, günlüğün ilk satırlarında bu günlüğü başta kendisi için tutacağını vurguladığı görülmektedir:

“Bu deftere -her gün değil ama- elim değdikçe duygularımı, düşüncelerimi yazmaya çalışacağım. Duygular, düşünceler uçup gidiyor. Oysa ben, bu ayrıntılarla – küçük de, basit de olsalar- bu duygularla, bu düşüncelerle *ben*'im. Bu deftere kendim için yazacağım. Kendimi belirlemek için. Yoksa başkalarına örnek gösterilecek bir erdemin

öznesi olmak için değil. Ne var ki bu deftere bütün özdenliğimi, içtenliğimi, bütün eğrilerimi, doğrularımı koyabilecek miyim? Bilmiyorum.” (Öz, 2016, s. 13).

Kendim için yazacağım ifadesi okur için şu noktalarda önemlidir:

1) Yazar ne derece kendi kalabilmiştir?

2) Yazar kendi için yazarken sınır çizmiş midir? Çizdiyse neden buna gerek duymuştur?

Bu sorular günlük, otobiyografi, anı gibi türlerin en temel sorularıdır. Yazar ile okur arasındaki ilişkiyi tayin etmekte ve bu vesileyle yazarın metne ve dolayısıyla okura çizdiği sınırı göstermektedir. Çalışmanın giriş bölümünde günlüğün tanımında ve sınırlarında yazar okur ilişkisi adına yaşanan sorunlar dile getirilmiştir. Edebî bir metin türü olan günlük için de Alâattin Karaca şunları söylemektedir:

“Bir edebî metin, yazar ile okur arasındadır daima. Metnin doğuş ve gelişim aşamasında ise yazar ile metin karşı karşıyadır. Bu evrende yazarın kalbine doğan mana ya da düşen tohum, sözcükler hâlinde sayfalara yansır. Mesela bir öyküyse söz konusu olan, çeşitli kişiler canlanır yazarın zihninde; bu kişilerin türlü hâlleri, mekânlar ve nesneler...” (Karaca, 2020, s. 18).

Karaca buradan yola çıkarak da üretilen edebî metnin ikinci aşamasında yani yayımlanmada yazarın aradan çekildiğini ve artık metnin okur ile karşı karşıya olduğunu söyler (Karaca, 2020, s. 19). Perki bu durum günlük için de geçerli midir? “Özellikle edebî bir kimliği olan herhangi biri için de bunları söylemek ne derece doğrudur?” Kurgusal olan bir metinde yazar, istediği gibi yaratıcılığını yansıtır. Fakat gerçekliği olan metinlerde bu “yaratım/üretim ne derece gerçekleşmektedir?” sorusu güncel edebiyatın gündeminde olan konulardan biridir. Günlük türü gibi şahsîlik barındıran türlerde neticesinde bu durum okur ile yazar arasındaki ilişkiyi de tayin eder.

Erdal Öz yukarıda alıntılanan metninde kendisi de ne derece kendisi kalabileceğini sorgular. Metinler incelendiğinde de kendisini olayların ve günlerin akışına bıraktığı gözlemlenir. Metnine başlarken edebîliği gözetmeden yazar. Fakat bu kaygıdan asla kurtulamadığını metin ilerledikçe görmek mümkündür. Yazar kendini akışa bırakır yahut da bırakmak ister fakat bunu yaparken edebiyatı merkeze almıştır. Yazarın metinlerinde okuma günlüğünü, sevdiği-sevmediği yazarları, bir metin üretiminde yazarın üzerinde durması gereken noktaları sıklıkla ve açıkça belirtmiştir:

“Okursuz bir yazarlık düşünemiyorum. Bu okuyucuyu küçümseyemeyeceğimizi gösterir. Üstelik onu tanımadan yazıyoruzdur. Ama o vardır. Yazar bir taşıyıcıdır. Ama asıl güç yazardadır. Okura yöneltmiş, okura taşınan bir estetik yük vardır ortada; yazarın yazarak okuyucusuna taşıdığıdır bu. Okuyucuyu küçümseyemeyiz. Ancak bu, okuyucunun isteğine uyarak yazmak demek değildir. Yazar, okunacağını bilerek ama dilediğince yazan bir yaratıcıdır.” (Öz, 2016, s. 47).

Yukarıdaki ifadelerden sonra yazarın *Günlükler*'i değerlendirilirken şüphesiz ki onun da bir okur kaygısı içerisinde olduğu söylenebilir. Öz'ün “Yazar, okunacağını bilerek ama dilediğince

yazan bir yaratıcıdır.” ifadesi üzerinde biraz daha durulacak olursa, akıllara “Erdal Öz *Günlükler*’inde dilediğini dilediğince yazan biri midir?” sorusu gelir. Burada her şeyden önce *Günlükler*’in kurgusal bir metin olmadığı gerçeğini vurgulamak gerekmektedir. Dolayısıyla aslında Erdal Öz’ün de okur karşısında çok fazla hareket alanı yoktur. Sadece istediği yerde okura sınır çizebiliyor olması yazarı güvende tutar. Yazar da bu durumu *Günlükler*’in sonunda “Evliliğimsaydım, bu günlük notlar, kesinlikle başka türlü olurdu. Evlilik, günlük tutmakta bile bir ön sansür getiriyor. Bu bir gerçek.” (Öz, 2016, s.396) sözleriyle itiraf eder. Yazar bu satırları Samiye Hanımla evliyken yazmıştır. Okur olarak bu sansür tüm metin boyunca var mıydı, yoksa sadece bu kişiyle olan evliliğinden mi bir sansür uygulaması gerektiği soruları akla gelmektedir. Fakat yazarın daima mesafeli olduğu göz önünde bulundurulursa metin boyunca bir otokontrolün yahut da sansürün olduğu söylenebilir. Yazar askerî okul döneminde tuttuğu notlarda da çeşitli sebeplerle yazdıklarının sansüre uğradığı vurgusunu yapıyor ve ileride yazabileceğini şu sözlerle ifade ediyor:

“İşte koca bir pazar gününü daha okulda geçirdim. Şehre inemezdim; izinsizdim çünkü. (Bu sürekli hafta sonu izinsizliklerimin nedenini yazamam; ne de olsa arkamda görülmedik bir göz yazdıklarımı gözetliyor; bunu ileride açıklarım.) Ama hiç koymadı bana. Belki de, garip bir sezgiyle, ileride zaman zaman gözümde canlandıracağım bu okulu bir gün daha, kendi yalnızlığımla birlikte yaşamak istememden bu.” (Öz, 2016, s.74).

Bu satırlardan da anlaşılacağı gibi yazar gerek okul dönemini gerek evlilik hayatını gerek ise cezaevi sürecini anlatan metinlerinde bir otosansür uygulamıştır. Yine de günlüğünün ilk sayfalarında aldığı notların daha yazın odaklı olduğunu söylemek mümkündür. Bu odak üretme, yazarın durduğu yer, yazının niteliği ile ilgili konulardır.

Erdal Öz’ün *Günlükler*’ine aldığı notlardan hareketle 1956-1998 yılları arasında okuduklarına, okudukları içerisinde çok etkilendiklerine rastlamak mümkündür. Hatta bazı yazarlar onun kendi biçimini de belirlemede rol oynamıştır. Metnin neredeyse her bir gününde sanata dair notlar düşülmüştür. *Günlükler* Erdal Öz’ü ve onun sanata bakışını anlamlandırmak adına bir yol haritası niteliğindedir. Tuttuğu notlar incelendiğinde onda çok ciddi bir Sait Faik Abasıyanık ve Nurullah Ataç etkisi görmek mümkündür. Neredeyse tüm okumalarında bu yazarlardan ne kadar etkilendiğini vurgulayan Erdal Öz, yazdığı öykülerde esinlenmelerinden de açık açık bahsetmektedir:

“İstanbul’da, yola çıkarken son anda aklıma Sait Faik’in *Alemdağ’da Var Bir Yılan* adlı kitabını almak geldi. Aradım buldum kitabı. Yolda, uçakta ilk iki öyküsünü okudum. Özgürce yazılmış öyküler. *Panço*’lu öyküler. Gerçeküstü öğeler taşıyan o son dönem öyküleri. Ne güzel bir anlatımı var Sait Faik’in. Ama şimdilik, kafamdaki izlenimi kadar vurmadı beni iki öykü. Hele ikinci öykü. Adı: “Yalnızlığın Yarattığı İnsan”. Üzerimdeki

Sait Faik etkisini anladım. Özellikle “Kırmızı Şemsiye” adlı öykümde “Öyle Bir Hikâye” adlı öykünün oldukça etkisi var.” (Öz, 2016, s. 384).

Yukarıdaki örnek aslında bizlere günlük türünün yazar hakkında yapılacak olan akademik çalışmalarda onun dil, kurgu, sanat gibi hususlarda kimlerden etkilendiği ve kimlerin izlerini eserlerinde taşıdığını göstermesi bakımından son derece kıymetlidir. Ayrıca bu okuma örneklerinde dünya klasikleri de felsefe kitapları da bulunmaktadır. Bu listede çok sevdiği örneklerden, hiç sevmediği hatta saçma bulduğu örneklere kadar çok geniş bir okuma yelpazesi çıkar. Dolayısıyla Erdal Öz’ün çok iyi bir okur olduğunu *Günlükler*’inde tuttuğu notlardan da çıkarmak mümkündür.

Yazarın tuttuğu notlarda dil bilincine sahip olduğu görülmektedir. Bu konuda ise Nurullah Ataç’tan ve onun dile yaklaşımından son derece etkilendiği gözlemlenmektedir:

“Bir de Ataç’ın bir karşılık önerdiği ama bir başka Türkçe karşılığın dilimize yerleştiği eski sözcükler var. Ataç “mısra” karşılığı *köğük* önermiş. Bugün *dize* kullanıyoruz. O “kelime” karşılığı *tilcik* önermiş, *sözcük* kullanıyoruz. “Samimiyet” karşılığı *özdenlik* önermiş, *içtenlik* kullanıyoruz. “Şüphe” karşılığı *sizin* önermiş, bugün *kusku* kullanıyoruz. “Menfaat” karşılığı *ası* önermiş, *çıkarcık* kullanıyoruz, yerine göre *yarar* kullanıyoruz. O *ilinç* önermişti, *ilginç* kullanıyoruz. Bu örnekler çoğaltılabilir.” (Öz, 2016s, s. 394-395).

Erdal Öz’ün tuttuğu bu notlar dikkatlice incelendiğinde onun için Nurullah Ataç ve onun *Günce*’si bir yol haritası niteliği taşımaktadır. Öz, Ataç’ın bu eserini satır satır okumuş, üzerine düşünmüş ve notlar almıştır. Kendi eserlerinde de bu notlar üzerinden bir sanatçı kimliği inşa etmiştir ve hatta günlüğünün ilk sayfalarında “Onda beni büyüleyen çok şey var” (Öz, 2016, s. 19) ifadesiyle de Ataç’a olan hayranlığını dile getirmiştir.

Bu örnek dil mevzu üzerine derin düşüncelerin ve çalışmalarının olduğunu göstermektedir. Haliyle aslında yazarın edebî eserlerinde kullandığı dil incelenirken *Günlükler*’inde tuttuğu notlarla eş zamanlı okumaların yapılması daha sağlıklı olacaktır. Günlük notlarının ilk sayfalarından itibaren dilde Türkçe kullanım vurgusu yapılmaktadır (Öz, 2016, s. 14). Böylece dönemi içerisinde yapılan çevirilere de hem bir yayıncı hem de bir yazar olarak ciddi eleştiriler getirebilmektedir (Öz, 2016, s. 13).

Yazarın listesinde sadece çok beğendiği kitaplar yer almaz. Ayrıca okuyup çok “saçma” olarak değerlendirdiği kitapları da bulmak mümkündür. Yazar “*Tommiks* okuyorum. İlk kez okuyorum böyle bir şeyi. Saçma. Yalnızca bunları okuyanlar pek çok. Üzücü.” (Öz, 2016, s.181) cümlesinde de olduğu gibi sevdiği sevmediği türlerde ve konularda son derece şeffaftır. Bu değerlendirme yazarın dünyasında sadece dünya yazını için değil Türk yazını için de geçerlidir. *Günlükler*’in daha ilk sayfalarında yazarın çevirileri beğenmediğine dair notları buna en güzel örnektir (Öz, 2016, s. 13). Bu durum da yazarın sadece yayıncılık hayatında değil

kişisel okumalarında da titiz olduğunu örneklendirmektedir. Okur adına son derece önemli olan bu notları Tolga Başdamar şu şekilde yorumlamaktadır:

“Hayatı yorumlamak için dili bir araç olarak kullanan sanatçılar, günlüklerini de yazma sancılarını paylaştıkları, güzel yazı defterine dönüştürmüşlerdir. Onlar aldıkları her nefesi, attıkları her adımı, tanıdıkları her insanı yeni bir kurgunun ilk işareti olarak görürken; günlükleri de okur için, sanatçıların yapıtlarını çözümlemede bulunmaz bir rehber olmuştur. Sanatçının günlüğünde yer verdiği bir kitap, izlediği bir oyun, tarafı olduğu herhangi bir düşünce; kurmaca dünyalarda yol alan okurlara, hangi yoldan gideceklerini belirten bir göstergedir aynı zamanda.” (Başdamar, 2015, s. 82).

Böylelikle de aslında okur Erdal Öz’ü bulunduğu edebî seviyeye çıkararak hususiyetleri daha net gözlemleyebilmektedir. Bir okur olarak yazarın okuma günlüğünü, onu var eden unsurları bilmek son derece önemlidir. Erdal Öz’ün *Günlükler*’inde okuduklarının ve izlediklerinin listesi ek’ler bölümünde yer almaktadır. Bu listede Erdal Öz’ün okuduğu ve üzerine notlar aldığı eserler mevcuttur. Yazının kuramsal yapısına da günlüklerde aldığı notlarda yer veren Erdal Öz, öykü ile ilgili beklentilerini şu şekilde dile getirir:

“Her öykünün bir konusu vardır. Ama ben ancak okununca anlaşılabilen, yaşanabilen, bir başkasına özetlenmeyecek öyküler yazmaya çalışıyorum. Öyküler böyle çıkıyor. Bundan hoşlanıyorum. Öyküden konuyu tümüyle çıkarıp atmaya başarabilecek miyim, bilmiyorum ama konusu en aza indirgenmiş öyküler yazmaya çalışıyorum” (Öz, 2016, s. 346).

Buradan yola çıkarak yazarın yazın dünyasına, yazma çabalarına, tutumuna dair bir fikir elde etmek mümkündür. Erdal Öz yazma üzerine “Yazar, okunacağını bilerek ama dilediğince yazan bir yaratıcıdır.” (Öz, 2016, s. 47) cümlesiyle zaten vizyonunu dile getirmiştir. Zira günlük türü (eğer ki yayımlayan şahsiyetin toplumda bir tanınırlığı varsa) misyonunu bu bilgilerle tamamlamaktadır. Şiir türüyle ilgili kendisini yetkin hissetmeyen Erdal Öz, arkadaşı Zeki cezaevine ziyarete geldiğinde ona bir şiir yazar: “Yıllar öncesinde kötü şiirler yazardım. Bırakıvermiştim” (Öz, 2016, s. 184) ve “şiir diye yazdığım şey şöyle” (Öz, 2016, s. 184) ifadeleriyle de aslında kendisini bu konuda hiç beğenmediğini ifade eder. Yazarın burada kendi yazdıklarını acımasızca eleştirmesi dikkat çeken önemli bir husustur. Bu durum, çalışmalarında ne derece titiz olduğu hakkında da okura fikir vermektedir.

Erdal Öz, ilk gençlik yıllarında anne babasının memur olmasından dolayı Kırşehir, Bursa, Ankara, Edirne, Bolu, Tokat gibi birçok farklı şehirde yaşamıştır (Yıldırım, 2015, s. 9-12). *Günlükler*’inde bu durumdan direkt olarak bahsedilmez fakat hayatı ile eş okumalar yapıldığında yazarın farklı farklı şehirlerde bulunduğu gözlemlenmektedir. İlk kez evden ayrılışını “Ankara’dayım. Baba evini, dostlarımı, sevgilimi bırakıp buralara geldim. İlk olarak evimden uzağım. Evsiz ilk yalnızlığım bu. Nasıl değişik duygular içindeyim, anlatamam.” (Öz,

2016, s. 37) cümleleriyle ifade etmesi ise hem yazara dair biyografik bilgi edinmeyi hem de onun duygularına daha vakıf olmayı sağlamaktadır.

Üniversite eğitimi almak için İstanbul'a gelen Erdal Öz burada İstanbul Üniversitesinde Hukuk Bölümüne kaydolur ve aslında edebî çevresi lise yıllarında oluşmaya başlamış olan yazarın bu yıllarda hayatının kemik kadrosu oluşur. Lise yıllarında edebiyata olan ilgisi üniversite döneminde de daha kapsamlı bir şekilde devam eder ve Öz bu sürede hem bireysel çalışmalar yürütür hem de arkadaş çevresiyle bir dergi çıkarma girişiminde bulunur. 1956 yılında başlanan *a Dergisi* Erdal Öz, Kemal Özer ve Adnan Özyalçın isimlerinin öncülüğünde çıkmaya başlar (Yıldırım, 2015, s. 14). *Günlükler*'de de dergiden "(...) Geçen yıl *a Dergisi* için Vüsat O. Bener'le bir konuşma yapacaktım. Üzerine düşünmesi için sorularımı ona bırakmıştım. *a Dergisi* kapanınca bu konuşma gerçekleşmedi. Sorularım da onda kaldı." (Öz, 2016, s. 46) cümleleriyle bahsedilmektedir. Yukarıdaki alıntıdan da anlaşılacağı gibi Erdal Öz dergi ile ilgili de çok fazla detay bilgi paylaşmaz. Aldığı notlarda derginin tam olarak hangi tarihte ve ne sebeple kapandığına dair soruların cevaplarını bulmak mümkün değildir.

Yazarın bir de yayıncı kimliği vardır. Metinlerde, kurduğu ilk yayınevinin, Sergi Kitabevinin kapatılması şu ifadelerle dile getirilmektedir: "(...) Bu söz, kitabevinin arandığı konusunda yeterli bilgiyi vermişti bana. Demek hiçbir şey bulamayınca onları almışlardı. Ancak kitabevinin kapatılması için gerekçe neydi acaba? Hep kitabevini açık, diye düşünmüş, her mektubumda, Ülkü'ye kitabeviyle ilgili birçok şey yazmıştım." (Öz, 2016, s. 300-301); cümleleriyle hayal kırıklığını ifade eden Erdal Öz dergide olduğu gibi Sergi Kitabevi ile de ilgili detaylı bilgi vermemiştir. Ayrıca 1981 yılında kurduğu Can Yayınları'ndan hiç bahsedilmemektedir. Can Yayınları'nın kurulma süreci ile ilgili Ayşe Sarısayın Erdal Öz'ün bir söyleşisini aktarır:

"Erdal Öz yeni bir iş kurmanın yollarını aramaktadır: *Benim hayatım hep işlerimden kovulmakla geçti. Radyodan, Türk Dil Kurumu'ndan, Arkadaş Kitaplar'dan, da kovuldum. Bilmiyorum ki... Başarının kıskanılması da var belki. Arkadaş Kitaplar altın yumurtlayan tavuktan adeta. Benim de küçük bir hissem vardı. Bir gün ortaklarım kapıdan girdiler, "Eller yukarı" der gibi, masada ne varsa el koydular. Ayrıldım ve batırdılar sonra. Can havliyle Can Yayınları'nı kurdum. İlk fırsatta da borçlarımı ödedim.*" (Sarısayın, 2009, s. 223).

Günlükler incelendiğinde o tarihlerde Erdal Öz'ün herhangi bir konuda not almadığı dikkati çekiyor. Dolayısıyla Can Yayınları'nı kurma süreciyle ilgili de duygu ve düşüncelerini paylaşmaması son derece doğal bir süreçtir. Fakat sonrasında yazılan notlarda (kasıtlı olmamakla birlikte) Can Yayınları'ndan, baskılarından, kısacası yayınevinin yaşadığı olumlu olumsuz süreçlerden de bahsedilmez.

Sonuç olarak Erdal Öz'ün *Günlükler*'inden yola çıkarak onu var eden okuma ve yazma serüvenini görmek mümkündür. Zira yazar bu konuda yaşadığı olumlu olumsuz durumları, üretme sancılarını detaylı bir şekilde notlarında dile getirmiştir. Fakat yazar olarak tanınan Öz'ün yine aynı günlüklerinde yayıncılığı ile ilgili çok fazla bilgi yer almamaktadır. Bunun siyasi ve sosyal çok çeşitli sebepleri olabileceği gibi o tarihlerde not almaması da önemli bir etken ve okur adına önemli bir kayıptır. Fakat o tarihlerde not almadığının nedenleriyle ilgili hiçbir bilgiye yer verilmemiştir.

2. Erdal Öz'ün *Günlükler*'inde Özel Hayatına Dair Aldığı Notlar

Erdal Öz *Günlükler*'inde özel hayatına dair çok titiz davranmış ve neredeyse hiç bu konulardan bahsetmemiştir. Ailesinden uzakta kaldığı süreçte onları özlediğinden sıklıkla bahsetmesine rağmen, eşiyle nasıl evlendiğini, çocuklarının ne zaman ve nasıl doğduğunu, bu süreçte neler hissettiğini günlüklerde bulmak mümkün değildir. Bu da metinleri kişisellikten uzaklaştıran, nispeten resmileştiren bir durumdur.

Günlüklerinin başında bir sevgilisinden bahseder fakat asla isim kullanmaz. Sonrasında mektuplarıyla, biyografisiyle eş zamanlı okumalar yapıldığında bu kişinin Gülten Akın olduğu tespit edilmektedir. Oğlu Can Öz de verdiği röportajda bu bilgiyi doğrulamıştır (Can Öz, 2016) *Günlükler*'de Erdal Öz bu konuda çok hassas davranmış ve sevgili(lerinin) isimlerini belirtmemiştir. Okur onun hayatına giren sevgiliyi eş olarak tanır. Bu sebeple *Günlükler*'de sadece eşlerinin isimlerinden bahsedilir. Fakat burada da yine bir otosansür uygulanır. Örneğin “Yazar ilk eşi Ülkü ile nerede nasıl tanıştı ve evlendi?” sorusunun cevabını metinlerden bulmak mümkün değildir. Bu da Erdal Öz'ün özel hayatın gizliliğine verdiği önemi gözler önüne sermektedir. Erdal Öz'ün biyografisi okunduğu zaman, Ülkü ile yazarın Ülkü Eczanesinin açılışında tanıştıkları bilgisine erişilir (Sarısayın, 2009, s. 139). Yine ikinci evliliğinin nasıl gerçekleştiği ile ilgili bilgileri de biyografisinden edinmek mümkündür (Sarısayın, 2009, s. 212-219). Bu doğrultuda da yazarın *Günlükler*'inde bilerek ve isteyerek bu bilgileri vermekten kaçındığı yahut da imha ettiği söylenebilir.

Özel hayatına dair notlarda kızı ile ilgili cezaevinde ona duyduğu özlemden sıklıkla bahsetmektedir. Örneğin; bir doğum gününde onu nasıl özlediğinden bahseder:

“Senem, sevgili “civciv”, yarın üç yaşını tamamlamış olacak. Pis bir duygu, biliyorum ama, günlerdir bugünü onun yanında geçiremeyecek olmanın ince hüznü içindeyim. Gereksiz bir duyarlık aslında. Duygusal olmamam gerektiğini biliyorum. Ama gerçek şu ki, ne kadar gizlemeye, dışa vurmamaya çalışsam da duygulanmaktan kendimi alamıyorum.” (Öz, 2016, s. 168).

Bu satırlardan sonra dikkati oğlu Can ile ilgili aldığı notlar çekmektedir. Onu da çok seven Erdal Öz bilerek ve isteyerek ona ait duygulardan fazla bahsetmemektedir. Burada da yine

yazarın mesafeli tavrı dikkat çekmektedir. Can'ın adı ilk kez 1 Haziran 1998 tarihinde geçer (Öz, 2016, s. 372). Can bu tarihlerde on sekiz (18) yaşındadır. İlerleyen sayfalarda ona ait duygularından bahsetmek istese de yazar buralarda ketum davranır:

“Can geldi Amerika’dan. Dört aydır yoktu. Çok değişmiş. Ama bir Amerikalı olmamış; sevindim, tam anti-Amerikan bir tip çıktı karşıma. Bu nereye kadar sürer, bilemem. Büyümüş Can. Giden çocuk değil. İyi ki değil. Gönderirken umutsuzdum. Şimdi çok umutluyum. Bu da mutlu etti beni. Gelişini beklerken tedirgindim; ilk kez Can konusunda içim bu kadar rahat.” (Öz, 2016, s. 419).

Yazarın Can konusunda bu kadar ketum olması okurun aklına bir çok soruyu getirirse de Öz’ün aldığı notlar üzerine derin okumalar yapıldığında oğlunu çok derin sevmesinden kaynaklı bir ketumluk olduğunu söylemek mümkündür. Zira yazar evliliklerinden, eşlerinden, ikili ilişkilerdeki yoğun duygulardan aldığı notların ilerleyen sayfalarında asla bahsetmez. İlk gençlik yıllarında aldığı notlarda duygularını gizleyemeyen yazarın muhtemelen yaşadığı cezaevi sürecinden sonra duygularını daha kapalı yaşadığı düşünülebilir. Örneğin; yazarın gençlik yıllarında sevgilisine yazdığı mektuplardaki duyguları (Öz, 2016, s. 88) son derece edebî de bir nitelik taşımaktadır. Örneğin; “Onu görmek, korkulu bir düş görmek kadar güzel” (Öz, 2016, s. 90) gibi bir duygu durum belirtisini yazar evlendikten sonra ve hatta cezaevi günlerinden sonra okumak mümkün değildir. Ayrıca yazar gençlik yıllarındaki bu sevgilisinden bahsederken asla isim kullanmaz:

“Her şeyin bitmiş olduğunu orada anladım. Benim için değil, ama onun için bitmişti. Onun âşığı olmaktan, sevdalısı olmaktan kurtarabilecek miyim kendimi? Sanırım bunu başaracağım.

(...)

Yarın gece İstanbul’dan ayrılıyorum. Daha bir dayanıklı gibiyim. Bir şeyler çürüdü içimde. Yanıldım. Ama gerçekten çok sevdim onu.” (Öz, 2016, s. 101).

Günlükler’in başında Erdal Öz kişisel ya da özel denilebilecek meselelerden daha sıklıkla bahseder. Sonrasında gündemi hep farklı konular olmuştur. Bunun sebebi tanınan bir yazar olabileceği gibi siyasi konulardan dolayı yaşadığı sıkıntılar da olabilir.

İlk sayfalarda yazar maddî anlamda yaşadığı zorluklardan şu sözlerle bahseder:

“Parasızlık gibisi yok. Paraca korkunç sıkıntıdayım. Hayata karşı da alabildiğine olumsuzum. Çünkü koşullarım, beni olumlu yapmaktan çok uzaktalar. Olsun, yine de şu klor kokulu çayımı yudumlayıp düşünmeliyim. Düşünmemek değil de, az şeyler bulmak koyuyor insana. Bu da az düşünmekten geliyor olsa gerek.” (Öz, 2016, s. 41).

Cezaevi döneminde tuttuğu notlarda ise bazı günlerde çaya, bisküviye, çorbaya verdiği parayı ve haftalık harçlığı not düşmüştür. Bu durum okura ve edebiyat tarihçilerine dönemin cezaevi koşullarının izlerini göstermesi bakımından önemlidir.

“Gündüz, bir ara, Deniz giriverdi koğuşa. Görüşten dönerken kapıyı açık bulup dalıvermiş. Doğruca Mustafa’nın yanına gitti. Biraz konuştular. S.den söz edince ikisinin de gözleri doldu.

Sonra bir yüzbaşı geldi.” (Öz, 2016, s. 209) cümlesinde de görüldüğü gibi burada da yazarın not alırken daimî olarak bir kontrol mekanizmasının olduğunu gözler önüne seren örneklerden biridir. Ki zaten yazar bunu gizlemez ve aslında bu durumdan satır aralarında ara ara bahseder:

“Saat 00.20. Ülkü’den mektup aldım. Ülkü’ye mektup yazdım. Kuaför Ali-Yehova Şahidi- günlüğümü gerçekten de götürmüş vermiş Ülkü’ye. Okumuş Ülkü yazdıklarımı. Ne iyi. Önemli şeyler miydi yazdıklarım? Sanmam. Belki ileride benim için bir önemi olabilir. Bana yeni yazılar için ipuçları verebilir. Yetmez mi? Çok eksik şeyler. Nice yazılası olaylar atlanmıştı o günlüklerde. Olsun. Onları da yüreğime yazıyorum.” (Öz, 2016, s. 196).

Yukarıdaki cümlelerde geçen “çok eksik şeyler” ifadesi yazarın yaşadıklarından ya da günlerinden sadece bazılarını yazdıklarının da bir göstergesidir.

Yazarın cezaevi süreci de onun özel hayatına dair notlar içermektedir. Tutuklanma süreçleri, cezaevinde yaşadığı buhranlar, uçak kaçırma mevzusunu açıklaması gibi örnekler aslında yazarın kimliğini oluşturan, mahrem hayatıyla ilgili notlardır:

“Sarı bir defterin saman yapraklarına, değişik renklerdeki kalemlerle, değişik ruhsal tedirginlikleri içinde değişik görünen yazı tipleriyle yazdığım notlar burada bitiyor. Aslında cezaevi yaşantısının en renksiz günlerini yansıtmaya çalışmışım. Bundan sonrasını mektuplardan çıkacak ipuçlarıyla geliştirmek, yeniden yazıp anlatmak, olmayacak bir şey değil.” (Öz, 2016, s. 237).

Burada yazarın şahsılıktan nispeten uzak bir metin yazdığı dile getirilmektedir. Aslında yazarın bu sansürü kendisinin de itiraf ettiği bu alıntıda ve birçok farklı yerde vurgulanmıştır (Öz, 2016, s. 396). Bu vesileyle sınırı istediği gibi çizmekte özgür olan yazarın bu konuda son derece hassas olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Yazar, şair ve yayıncı olan Erdal Öz’ün *Günlükler*’i okur adına edebî bağlamda çok ufuk açıcı olsa da yazarın tuttuğu notlarda kişisel hayatın gizliliğine ve özel olmasına verdiği önem ve dolayısıyla okura çizdiği sınır çok nettir. Bu sebeple eşleriyle ya da çocuklarıyla olan ilişkileriyle, ailevi sorunlarıyla, yaşanan maddi zorluklarla kısacası mahrem hayatla ilgili neredeyse hiçbir bilgiye rastlanmaz. Örneğin; Ülkü’yle nasıl evlendi-boşandı, diğer evliliği nasıl gerçekleşti, oğlu Can ne zaman doğdu gibi soruların cevabını metinlerde bulmak mümkün değildir. Bu da Öz’ün okur ile arasına bir mesafe koyduğunun, sınır çizdiğinin bir göstergesidir. Dolayısıyla metinlerde okur ile metin arasında daima yazarın sesini duymak mümkündür.

Bir yazarın yahut da tanınmış bir kişinin hayatını onun hakkında yapılan çalışmalarla, röportajlarla tamamlamak mümkündür. Erdal Öz’ün de metinlerinde hayatına dair boşluklar hayatıyla ilgili yapılmış çalışmaların eş zamanlı okunmaları ile mümkün olmuştur. Okur, yazar Erdal Öz’ü metinlerde bulur ve bu edebî aktarımdan tatmin olur.

Her ne kadar cezaevi notları gibi olsa da *Günlükler* dönemin edebî portresini çıkarması bakımından okur adına son derece kıymetlidir. Yazarın cezaevinde olsa da çıkan tüm dergileri ve kitapları, çevrilen tüm eserleri takip ettiği görülmektedir. Sadece takip etmekle kalmayıp ayrıca dönemin edebiyat anlayışına da yazdıkları ve yorumladıklarıyla yön vermeyi başarmıştır. Yazın günlüğünü, yazma sancılarını, kendisini yetkin hissetti ve hissetmediği türleri, yazma heveslerini yazdığı *Günlükler*'de Erdal Öz, özel hayatına kıyasla yazın adına neredeyse çok az sansür uygulamıştır.

Ayrıca Erdal Öz'ün *Günlükler*'inde yaptığı kişisel okumalar da okura bir yol haritası olabilmektedir. Dünya klasiklerinden ve günün edebiyatından birçok örneğin yer aldığı bu liste de okura Erdal Öz'ün hem yayıncılıkta hem de yazarlıkta ne derece titiz çalıştığını da göstermektedir.

Erdal Öz'ün *Günlükler*'inin daha iyi anlaşılabilmesi için yazar tarafından yazılan *Defterimde Kuş Sesleri* (anı), yazara ait mektuplar (*Yaşamayı Nasıl Özledim Bilsen!*) ve Ayşe Sarısayın tarafından yazılan *Erdal Öz/Unutulmaz Bir Atlı* (biyografi) kitaplarıyla birlikte okunması gerekmektedir. Fakat bu çalışmanın odağı günlük olduğu için bu merkezde bir okuma ve inceleme yapılmıştır. Türün edebîliği ve şahsîliği çalışmanın merkezini oluşturmaktadır. Bu çalışma özelinde de yazarın mesafeli tavrı dikkati çeken önemli bir husustur.

Sonuç olarak Erdal Öz'ün *Günlükler*'inden yola çıkarak çok ciddi bir edebiyat ve dil okuması yapılabileceğini fakat sadece günlüklerinden yola çıkarak yazarın sosyal dünyadaki kimliğine dair çok fazla bilgi edinilemeyeceğini söylemek gerekir.

KAYNAKÇA

- Aydoğan, K. (2015). Günlük yazmak. *Hece Günlük Özel Sayısı*, 222/223/224, 125-127.
- Başdamar, T. (2015). Bir yazar poetikası olarak günlük. *Hece Günlük Özel Sayısı*, 222/223/224, 77-83.
- Caine, B. (2019). *Biyografi ve tarih*. (Çev. Müge Sözen). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gökalp Alpaslan, G. (2016). *Özyaşamöyküsünde yazarın yeniden doğuşu*. Ürün Yayınları.
- Karaca, A. (2020). *Estetik endişe*. Kopernik Kitap.
- Öz, C. (2016, Mart). *Can Öz Erdal Öz'ün Günlükler'ini anlatıyor*
https://www.youtube.com/watch?v=NSyg9mezlv&ab_channel=CanYay%C4%B1nlar%C4%B1 Erişim tarihi: 09.11.2023.
- Öz, E. (2016). *Günlükler 1956-1998*. Can Yayınları.
- Öz, E. (2017). *Yaşamayı nasıl özledim bilsen!* Can Yayınları.
- Öz, E. (2020). *Defterimde kuş sesleri*. Can Yayınları.

Özdenören, R. (2015). Kendiyle konuşmak ya da günlüğün dili. *Hece Günlük Özel Sayısı*, 222/223/224, 6-8.

Sarısayın, A. (2009). *Erdal Öz-unutulmaz bir atlı*. Can Yayınları.

Sevinç, C. (2015). Edebî bir belge olarak günlük. *Hece Günlük Özel Sayısı*, 222/223/224, 53-61.

TDK (2023). *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/>.

Uçman, A. (2015). Günlük üzerine birkaç söz. *Hece Günlük Özel Sayısı*, 222/223/224, 48-50.

Yıldırım, S. (2015). *Erdal Öz'ün hayatı ve eserleri*. [Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi.

Ek-1

Erdal Öz'ün *Günlükler*'inde Geçen Yazar, Kitap ve Filmler

1. André Gide: Dünya Nimetleri
2. André Gide: Dar Kapı
3. Maksim Gorki: Ekmeğimi Kazanırken
4. Cervantes: Don Kişot
5. Viva Zabata (film)
6. Orson Welles: Ölüm Raporu (film)
7. André Gide: Pastoral Senfoni
8. Dostoyevski: Budala
9. Adelbert von Chamisso: Peter Schlemil'in Masalı
10. Steinbeck
11. Kafka
12. On the Waterfront (film)
13. Jules Verne: Deniz Altında Yirmi Bin Fersah
14. Albert Camus
15. Bertrand Russel: Felsefenin İlkeleri
16. Bertrand Russel: Bilimsel Bakış
17. Vüsat O. Bener: Yaşamamız
18. Ferit Edgü: O
19. Suç ve Ceza
20. Nietzsche
21. Oscar Wilde: De Profundis
22. Zavattini: Biz Kadınlar (film)
23. Knut Hamsun: Pan
24. James Joyce: Pansiyon
25. Goethe ile Konuşmalar
26. Ernest Renan: Çocukluk ve Gençlik Anıları
27. İsa'nın Hayatı

28. Kleist, Chamisso, Hoffmann
29. Benjamin Costant: Adolphe
30. Gonçarov: Oblomov
31. Rilke
32. Pierre Bovet: Din Duygusu ve Çocuk Psikolojisi
33. Papini: Gog
34. Katherine Mansfield: Sinek (öykü)
35. Balzac: Mutlak Peşinde
36. Gogol
37. Raymond Radiguet: İçimizdeki Şeytan
38. Georges Simenon: İsyen
39. Knut Hamsun: Açlık
40. Josseph Kessel: Gündüz Sefası
41. Dostoyevski: İnsancıklar
42. Delikanlı
43. Anna Seghers: Ölümler Genç Kalır
44. Tommiks (Erdal Öz'e göre okunmayacak kitaplardan)
45. Füzuzan: Parasız Yatılı
46. Thomas Mann: Buddenbrook Ailesi
47. Vailland: Kanun
48. Borchert:
49. Malraux: Umut
50. Bekir Yıldız: Kara Vagon
51. Charrière: Kelebek
52. Nurullah Ataç: Günce
53. Lukacs
54. Kundera: Jacques ile Efendisi
55. Calvino: Zor Sevdalar
56. Bir Okurun serüveni
57. Albert Camus: Yaz
58. Silvie Germain: Amber Gece
59. Yüzyıllık Yalnızlık
60. Cemil Kavukçu: Bir Sokakta Kaybolmak
61. Eloy Martinez: Santa Evita
62. Arundhati Roy: Küçük Şeylerin Tanrısı
63. Zerrin Koç
64. Alemdağ'da Var Bir Yılan
65. Arthur Miller: Cadı Kazanı (film)
66. Michel del Castilo: Kardeşim Budala